

אניית המעפילים 'כנסת ישראל' הייתה ספינת משא עשויה ברזל, בעלת תפוסה של 1,900 טון, מונעת בכוח קיטור ומהירותה כ-7 קשר. הספינה נבנתה בשנת 1889 במספנת Grangemouth בסקוטלנד ועסקה בהובלת משאות בנהרות ובים הפתוח, במהלך מלחמת העולם השנייה חצתה את האוקיאנוס האטלנטי מספר פעמים.¹ שמה היה Lochita ולפני כן נקראה Anna. האנייה נרכשה בארצות הברית בקיץ 1946 על ידי סוכני המוסד, בסיוע המתווך היווני ספירו גאגניס שנודע בכינוי 'האוז', אוישה בצוות שכלל מספר מתנדבים יהודים אמריקאיים ובאוגוסט אותה שנה יצאה לדרכה והפליגה ליוון.² לקראת הפלגתה הועמסה האנייה בסחורה האופיינית לקו ארצות הברית - יוון במטרה לשוות להפלגה אופי תמים.³ האנייה פקדה שלושה נמלים ביוון, פרקה סחורה ולבסוף הגיעה לפיראוס.⁴ למרות המאמץ שהשקיעו אנשי המוסד הצליח המודיעין הבריטי לגלות את יעודה האמתי של האנייה והפעיל לחץ על שלטונות יוון כדי לעכבה. פעולותיו של המודיעין הבריטי נחשפו על ידי העיתונאי ג'ון קמחי והמארגנים מיהרו להוציא את האנייה מתחומי יוון ולהשיטה אל נמל בקאר שביוגוסלביה.⁵ שלטונות יוגוסלביה של אותם ימים, פרטיזנים בעברם, אהדו את הרעיון הציוני ותיעבו את הבריטים, אנשי המוסד לעלייה ב' שזיהו את המגמות השכילו לקשור עמם קשרים ונמל בקאר הפך באותה עת לנמל יציאה מועדף. יחד עם 'לוחיטה', הפליגה מנמל פיראוס גם 'אתינה', לימים אניית המעפילים 'רפיח', השלטונות היוגוסלביים סייעו בהכנת האניות ואף הקצו לעבודות שלוש מאות שבויי מלחמה גרמניים.⁶ במקביל להכנת האניות החלו אנשי המוסד להוביל קבוצות גדולות של פליטים וניצולי שואה לעיר זאגרב וסביבותיה, בסתיו 1946 עמד מספרם על 4,000 ורובם שוכנו במבנה אוניברסיטת 'מקסימיר' שהייתה בתהליך בניה.⁷

אל נוכח מספרם הגדול של המעפילים הפוטנציאליים הועיד המוסד לנמל בקאר ספינה שלישית, בשם 'אגיוס אנסטסיה' (פירוש השם ביוונית הוא א'נסטסיה הקדושה' ומכאן נגזר שם הצופן שלה 'הקדושה') זו הייתה ספינת משמר ישנה בדחי 600 טון, היא נרכשה בנמל בראילה שברומניה על ידי איש המוסד משה אגמי באמצעות סוכני

¹ אהרוני – מטות, עמ' 90.

² אולי אצל אבריאלי?

³ אבריאלי – שערים, עמ' 230.

⁴ יאני – נתיבים, עמ' 89.

⁵ יאני – נתיבים, עמ' 91.

⁶ אהרוני – מטות, עמ' 44.

⁷ אמ"ה – יומן ארצי

האניות ז'אן פנדליס וסינגוואס.⁸ פנדליס היה סוכן מוכר לאנשי המוסד והוא היה מעורב במספר רכישות של אניות מעפילים קודם לרכישה זו, הוא נהג לקנות גרוטאות בנמלי רומניה, להשמישן ולהחכירן למוסד.⁹ משנרכשה 'הקדושה' החלה הסבתה לאניית מעפילים, ההסבה התבצעה בנמל בראילה ברומניה כשבמרכז העשייה בנייתם של 400 דרגשי לינה. בהכנות השתתפו יוסי הראל, ראובן הירש, בנימין ירושלמי, לייבל אברמובסקי, שייקה דן ואפריים שילה. ההכנות נשלמו ב-3 באוגוסט ואז הועברה האנייה לנמל קונסטנצה.¹⁰ טרם יציאתה התעוררו מספר קשיים ביורוקרטים וההערכה היא שיד המודיעין הבריטי הייתה בדבר אך בסופו של דבר הצליחה האנייה לצאת והפליגה לנמל בקאר.¹¹

בתחילת ספטמבר 1946 עמדו בנמל בקאר האניות 'לוכיטה' ו'אגיוס אנסטסיה' בשלבי הכנה אחרונים להפלגה, 'אתינה' שיועדה אף היא להפלגה זו התעכבה ביוון.¹² בארגון ה'הגנה' נקבע כי שמה של 'לוכיטה' יהיה 'המרי העברי', שמה של 'אגיוס אנסטסיה' לא שונה שכן היא תוכננה לשמש רק כספינת עזר ולהעביר את מעפיליה ל'מרי העברי' בקרבת חופי הארץ. בנתיים נקראו הספינות בשם הצופן שלהן, 'חנה' ו'הקדושה'.¹³ למפקדה של 'המרי העברי' התמנה בנימין ירושלמי ומלוויה היו אנשי הפלי"ם יוסי הראל וראובן יתיר, ה'גדעוני' שיועד להפלגה היה יואש צידון והצוות השכיר היה יווני. ל'קדושה' יועד חיים פורת כמפקד ו'לגדעוני' והצוות השכיר היה רומני.

בתחילת נובמבר היו האניות מוכנות להפלגה. המעפילים הוסעו במשאיות אל תחנת הרכבת בזאגרב ומשם ברכבת משא לבקאר בניסיעה שתואמה במיוחד עבורם. העליה לאנייה נעשתה במהלך ה-4 וה-5 בחודש, קבוצה אחרונה של כ-200 מעפילים הגיעה ב-6 בחודש ובאותו יום הפליגו הספינות לדרך, יום קודם לכן, ב-5 בנובמבר, נערך טקס חגיגי בנמל בקאר בהשתתפות נכבדי המקום.¹⁴ הספינות הפליגו תוך שמירת קשר עין זו עם זו ובנוסף הן צוידו במכשירי קשר לטווחים קצרים כדי לעמוד בקשר רציף, על סיפונה של 'הקדושה' היו 400 מעפילים ועל סיפונה של

⁸ אהרוני – מטות, עמ' 169.

⁹ אהרוני – מטות, עמ' 169.

¹⁰ כוח המגן ע"ש גילי במגירה לכתוב כהפנייה תקינית

¹¹ כוח המגן ע"ש גילי במגירה

¹² ראו לעיל כאן, ע"ע רפיח.

¹³ קבוצה ממעפילי 'הקדושה', מבני תנועת 'הנוער הציוני' ברומניה, החליטה לקרוא לאנייתם על שם אבא ברדיצ'ב, שהשתייך בעברו לתנועה. ברדיצ'ב היה צנחן ארץ ישראלי שהתנדב במהלך מלחמת העולם השנייה לשורות הבריטים, צנח בסלובקיה, נתפס על ידי הנאצים ונרצח.

שם זה לא הוכר רשמית בכתובי המוסד. יצחק ארצי "יומנה של אניית המעפילים כנסת ישראל" משואה ז תל יצחק אפריל 79. עמ' 165

¹⁴ יצחק ארצי "יומנה של אניית המעפילים כנסת ישראל" משואה ז תל יצחק אפריל 79. עמ' 162

'המרי העברי' הפליגו 3,445. המארגנים תכננו שהאניות תפלגנה יחד ובמרחק שני ימי הפלגה מארץ ישראל יעברו מעפילי 'הקדושה' אל 'המרי העברי', לאור תכנית זו הועלו ל'קדושה' צעירים ובני נוער.¹⁵ 'הקדושה' תוכננה לחזור אחרי אותו מפגש לנמל בקאר ולקחת בדרכה חזרה את הצוות השכיר, גם בנימין ירושלמי אמור היה לחזור אחרי המפגש ולהשאיר את הפיקוד בידי יוסי הראל.

עם יציאתן נתקלו הספינות בים סוער ולא הצליחו להתקדם.¹⁶ בהתייעצות עם רבי החובלים החליטו המלווים לחזור לנמל בקאר ולהמתין לשוך הסערה. ב-8 בנובמבר בשעה 0400 יצאו הספינות בשנית.¹⁷ הים נרגע רק במעט והאניות התקדמו דרומה באיטיות. ב-9 בחודש החליט רב החובל של 'הקדושה' לסטות מנתיב ההפלגה המרכזי לנתיב העובר בין האיים הנמצאים מערבית לזאדר. האיים ספקו הגנה מסוימת מגלי הים הגבוהים. במעבר בין האיים דמם לפתע מנוע האנייה, הגדעוני הקים קשר עם 'המרי העברי' וקרא לה לעזרה. 'המרי העברי' נגשה אל הספינה הנסחפת וניסתה להעביר אליה חבל גרירה כדי לחלצה, העבודה לוותה במתח רב שכן המעבר בין האיים מוקש במהלך מלחמת העולם השנייה ועל פי המפות שהיו בידי המלווים סומן עדיין כחשוד במיקוש.¹⁸ פעולת הגרירה לא צלחה ו'הקדושה' נסחפה והוטלה על אי קטן לא מיושב. המעפילים הורדו בסולמות ובחבלים אל האי וחולצו בהמשך על ידי סירות דייג מקומיות וספינת משמר, הם הועברו לכפר שכן ושוכנו שם בבית הספר המקומי. 'המרי העברי' עגנה בנמל ספליט, לא רחוק משם והמתינה.

למחרת יצאה 'המרי העברי' מנמל ספליט, עגנה לא רחוק מהאי וקיבלה את מעפילי 'הקדושה' שהובלו אליה בסירות קטנות. יחד עם המעפילים קיבלה האנייה אספקה מחודשת של מים ולחם, השלטונות היוגוסלביים וגם התושבים עשו כל מאמץ לסייע.¹⁹

מכאן המשיכה האנייה כשעל סיפונה 3,845 מעפילים.

כשעברה האנייה ליד איי הפלופונז החמירה הסערה והאנייה התקדמה בקושי רב.²⁰ ב-21 בנובמבר נערך ליד האי קמיליה מפגש בין 'המרי העברי' לספינת דיג שיצאה מנמל פיראוס, הצוות הזר (פרט למכונאי אחד) ירד מהאנייה וגם בנימין ירושלמי.

¹⁵ יצחק ארצי "יומנה של אניית המעפילים כנסת ישראל" משואה ז תל יצחק אפריל 79. עמ' 160-184

¹⁶ יוסי הראל סיפור המעשה עמ' 221

¹⁷ אמ"ה מברק מספר 8 מנטר לארצי ע"י בנימין 11.11.46

¹⁸ את המפות השיג יאני אבידוב עמ' 87

¹⁹ שמואל כץ ותהילה עופר, **מול השער הנעול** הוצאת הספינות שבדרך 2006

עמ' 29.

²⁰ יוסי הראל סיפור המעשה עמ' 222

הפיקוד על ההפלגה עבר לידי יוסי הראל ואת תפקיד רב החובל קיבל ראובן יתיר, השניים הקימו לעצמם צוות ימאים מאולתר מתוך קבוצת המעפילים.²¹

ב-24 בנובמבר, בשעות הבוקר, כשהייתה מצפון מזרח לקפריסין התגלתה הספינה על ידי מטוס סיור, המטוס חג מעל האנייה מספר פעמים. המלווים הזדרזו להסתיר כל סימן מחשיד מהסיפון, המעפילים שהיו על הסיפון הורדו במהירות אל המחסנים ומבני השירותים המאולתרים שנבנו על הסיפון פורקו. בשעה 10:30 הגיע לאזור מטוס נוסף, מהמטוס שאלו מי היא האנייה ומה יעדה, התקשורת עם המטוס נעשתה באיתות אור.²² התשובה שאותה הספינה הייתה כי שם האנייה 'מרי' ויעדה הוא אלכסנדרטה ובהמשך ביירות.²³ צוות המטוס לא השתכנע. המשחתת Haydon שהייתה בסיור אותו יום נשלחה צפונה כדי לזהות את האנייה, המטוס שחג מעל האנייה סייע והכווין את המשחתת לנקודה.²⁴

הסיורים האוויריים לאיתור הספינה החלו כבר ב-22 בנובמבר, באותו יום המריאו שלושה מטוסי 'לנקסטר' משדה התעופה בעין שמר אך לא מצאו דבר. ביום השני הצטרף מטוס 'הליפקס' מטייסת 113 אך גם אז לא אותרה האנייה. ביום השלישי הבחין אחד ממטוסי ה'לנקסטר' בספינה ליד כף אנדריאס, על סיפונה נראו עשרות אנשים המנסים לרדת בבהלה אל המדורים הפנימיים, זה היה סימן מובהק.²⁵

'המרי העברי' הייתה ערוכה היטב להתנגדות, מפקדה יוסי הראל תכנן הפגנה משולבת בים ובחוף. בשתי האניות שקדמו לאנייתו הייתה ההתנגדות מזערית ונראה היה לו שהיישוב הסכין עם הגירוש לקפריסין. תכניתו כללה מלבד לחימה נועזת על סיפוני אנייתו גם השתתפות של מטות ההגנה והפלמ"ח בארגון פעולות מרי בחוף ולשם כך כתב למטה המוסד בארץ וכיתב גם אותם :

מכינים התנגדות נמרצת

כוונתנו להכריח את הישוב ללחום לעלייה

הכנות טכניות עצומות

הכינו תגובה גדולה של הישוב²⁶

הראל אכן חשב להוביל פעולה רחבת הקף שתמשך מספר ימים ותכה הדים בארץ ובעולם.²⁷

²¹ גדעונים – עמ' 197.

²² רוזן – גדעונים, עמ' 197.

²³ הבריטים מציינים לשבח את רמת האיתות של צ'אטו – למצוא מקור

²⁴ ניניאן פטרול עמ' 81

²⁵ לי – כנפיים, עמ' 25

²⁶ אמ"ה, תיק כנסת ישראל מאת חנה אל ארצי 22.11.46

באנייה עצמה נמשכו כל העת ההכנות, האנייה חולקה לחמישה אזורים, כל אזור הועבר לאחריותה של תנועת נוער מסוימת, בכל תנועה הוקמו קבוצות לחימה וקבוצות עתודה – ללחימה ממושכת. במקביל הוכנו אמצעי לחימה ביצור המוני – אלות, פיסות מתכת לידוי, צינורות כיבוי אש להתזה ואפילו להביורים מאולתרים. במהלך ההפלגה תורגלו מספר פעמים תפיסות עמדה והערכות ללחימה, כל קבוצה בשטח אחריותה. מלבד הנשק הוכנו גם שלטים גדולים לצרכי תעמולה.²⁸ הראל גם בחן את הכוח הרפואי שיעמוד לרשותו במאבק ומצא שזהו כוח דל לפיכך החליט כי אם יעלה מספר הפצועים מעל לכוחותיו של הצוות הרפואי יפסיק את ההתנגדות וייעזר בצוותים הרפואיים של... המשחתות הבריטיות,

ובמקרה הגרוע מחכים האנגלים בחוף עם הרבה אמבולנסים²⁹

וכך, ערוכה ומצוידת, כאשר רוח לחימה מפעמת בקרב המעפילים והמלווים המשיכה האנייה בדרכה דרומה.

המשחתת Haydon הגיעה לקרבת האנייה ב-24 בנובמבר בשעה 18:30, שעת חשיכה, היא הבחינה באנייה שהייתה מואפלת ונעה באיטיות דרומה. כשהאירה בזרקור על הספונים הבחינה במספר עצום של אנשים. המשחתת הקימה קשר איתות אור עם האנייה והחלה לתשאל אותה. בשלב זה כבר הזדהתה האנייה כאניית מעפילים שפניה לארץ ישראל. מפקד ה'היידון' הבהיר כי אם יכנסו למים הריבוניים של ארץ ישראל המעפילים ייעצרו ויגורשו. הוא הציע שהם יפליגו ישירות לקפריסין. הצעה זו הייתה חריגה, מדיניותו של הצי הייתה בדרך כלל להכניס את האניות לנמל חיפה ומשם לגרשם באניות הגירוש, מצבם הרעוע של האניות הדאיג מאוד את האדמירלים והצי נזהר מהוראה לשינוי נתיב כי למעשה עם מתן הוראה כזו לוקח הצי על עצמו את האחריות על הניווט האנייה ועל בטיחות נוסעיה. מקרה זה היה שונה בשל גדלה של האנייה ומספר מעפיליה וגם בשל קרבתה של האנייה לנמל פמגוסטה – 30 מייל בלבד.

תשובת האנייה הייתה חד משמעית:

ממשיכים לתל אביב³⁰

---

²⁷ בוגנר – מרי, עמ' 118.

²⁸ יוס הראל סיפור המעשה עמ' 222

²⁹ יש למצוא את המקור בארכיון ההגנה דוח יוסי המבורגר מכנסת ישראל נובמבר 1946 אתה 14/69/629

בוגנר – מרי, עמ' 119

³⁰ רוזן – גדעונים, עמ' 199

הוראתו של מפקד צי הים התיכון Admiral Sir Algernon Willis הייתה חד משמעית גם היא, האדמיראל פקד שלא לאפשר הגעה לתל אביב גם אם נדרשת הפעלת כוח.³¹ הגעתם ונחיתתם של 4,000 מעפילים לחוף תל אביב הדאיגה מאוד את האדמירליות.³²

למחרת, ב-25 בנובמבר, הצטרפה גם המשחתת Brissenden לליווי ובלילה הגיעו שולות המוקשים 'אוקטביה' HMS Octavia בפקודו של רב סרן פנשאו ו'אספיגל' HMS Espiegle בפיקודו של רב סרן דייוויס, עם הגעתן עברו אליהן צוותי ההשתלטות של המשחתות. צוותי המשחתות היו גדולים יותר וניסיונם בהשתלטות היה רב, לשולות המוקשים הייתה יכולת תמרון טובה יותר, השילוב בניהם נועד להביא לתהליך השתלטות קצר ומהיר.

בעוד מתכוננים הבריטים מצד אחד והמעפילים ומלוויהם מהצד השני למאבק מר שינתה ההנהגה הציונית את הנחיותיה.³³ הימים היו ימים של מגעים עם הבריטים בכוונה להגיע להתפייסות, נציגי הסוכנות דרשו להפסיק את הגירוש לקפריסין ולסגור את המחנות שם והבריטים דרשו להפסיק או לצמצם את ההעפלה ואת פעולות המרי הנלוות.³⁴ כדי ליצור תנאים טובים יותר לשיחות הורתה ההנהגה למתן את המאבק וגם לשנות את שם האנייה לשם פחות מתריס מ'המרי עברי', השם שנבחר היה "כנסת ישראל". במקביל לכוונות הפיוס עתרה ההנהגה הציונית, באמצעות עורכי הדין גוטווין ושפאר, לבית הדין העליון בירושלים בטענה כי גירושם הצפוי של המעפילים איננו חוקי.³⁵ בית המשפט החליט לדון בעתירה ובשלב ראשון הורה לעכב את פעולות הגירוש. לפיכך עודכן מפקד האנייה בהוראת בית המשפט והונחה להיכנס לנמל חיפה ולא להתנגד למעצר אלא אם יועדו המעפילים לגירוש.³⁶

למחרת, בבוקר ה-26 בנובמבר היו האניות מערבית לחופי דרום לבנון. בשעה 05:40 דווח ליוסי הראל כי אחד המעפילים קפץ לים והוא מתכוון לשחות לכיוון חופי הארץ. המרחק לחוף היה 17 מייל. הראל הורה להעביר לבריטים את הידיעה ואכן המשחתת 'בריסנדן' פנתה לאחור, הפליגה לאורך הנתיב ולאחר כשעה הצליחה לאתר את השחיין (מעפיל שהזדהה בשם דויד דאיד).³⁷ בשלב זה הייתה האנייה

---

³¹ ניניאן פטרול 81 אבל רצוי למצוא משהו יותר קרוב למקור

³² הנחייה זו חזרה על עצמה שמונה חדשים לאחר מכן כשהתקרבה האנייה 'אקסודוס' לחופי הארץ. ירידתם של אלפי מעפילי בלב מעוז הישוב היהודי בארץ הייתה עלולה להציב את הבריטים בתרחיש בו הם נאלצים לוותר או להפעיל כוח רב ואש חייה כדי להפריד בין המעפילים ובין התושבים שיתגודדו קרוב לודאי על החוף. שני תרחישים מאוד בעייתיים עבורם

³³ הערה 62 אצל בוגנר מרי עמ' 326

³⁴ למצוא מקור דרך בוגנר- מרי עמ' 124

³⁵ הצופה דף ראשי 28.11

³⁶ בוגנר – מרי, עמ' 123. הערה 63

³⁷ ניניאן – פטרול, עמ' 82.

מערבית לראש הנקרה וחרטומה פונה לכיוון חיפה.³⁸ בספרו The Royal Navy and the Palestine Patrol מנסה הכותב Stewart Ninian לנתח את הסיבות להחלטת המפקד להפליג ישירות לחיפה ולאפשר לצוותים בריטיים לעלות לאנייה, הוא מונה שלוש מהן: ליווי לאורך זמן רב שאפשר שכנוע מתמשך של המעפילים והמלווים באמצעות רמקולים, אווירה פסטורלית של ים שקט ואופוריה עם מציאתו של האדם שקפץ לים. עוד טוען Ninian שהמפקד הבריטי קיבל עצה ממלווי האנייה שלא להזכיר את הגירוש הצפוי לקפריסין בקריאתו למעפילים ברמקולים.³⁹ ניניאן לא ידע, כשכתב את ספרו, שהכניעה הייתה תכתיב של ההנהגה הציונית ומניעה פוליטיים.

האנייה נכנסה למפרץ חיפה ב-26 בנובמבר בשעות הבוקר המאוחרות. בכניסה למפרץ המתינו ספינות הצי וגם שלוש סירות משטרה. שולות המוקשים ניגשו אל דפנותיה והעבירו את צוותי ההשתלטות. ההשתלטות עברה בשקט יחסי וללא התנגדות משמעותית, האנייה נגררה לנמל ונקשרה לרציף. שלוש אניות הגירוש: 'אושן ויגור', 'אמפייר הייוד' ו'אמפייר רייול' כבר המתינו שם למבצע הגירוש שכונה 'מבצע לונדון'.

כשנקשרה האנייה לרציף העבירו השוטרים הימיים את האירוע לפיקודו של צבא. המפקד הצבאי במקום היה סגן אלוף גריג (Lt. Col. R.B. Grieg). גריג ידע שבית המשפט הדין בעתירה הורה לעכב את פעולת הגירוש לקפריסין אך לא ראה מניעה לכך שבינתיים יועברו המעפילים לשלוש האניות. חייליו של גריג עלו לאנייה מתוך כוונה להתחיל לפנותה.

הנחיותיו של המוסד למקרה זה היו ברורות, כהמשך להוראה שלא להתנגד לעלית מלחים בריטיים לאנייה באה גם הסתייגות:

במקרה שינסו להעבירכם לאניות הגירוש... תגלו התנגדו נמרצת⁴⁰

כשניגשו החיילים אל המעפיל הראשון וניסו להורידו בכוח החלה ה"התנגדות הנמרצת".⁴¹ על הסיפון היו אותה עת כ-400 חיילים אך מספרם של המעפילים על הסיפון היה גדול בהרבה והם התחילו להשליך על החיילים את הקופסאות והבקבוקים שהוכנו מראש. החיילים נסוגו. חיילים שעמדו על הרציף פתחו באש חייה, נער צעיר בשם אייזיק רוזנבאום נהרג ואחר נפצע קשה. בעקבות הירי החריף המאבק, המעפילים הנזעמים צרו על החיילים שהיו על הסיפון ופרקו מהם את

³⁸ שמוליק כץ בזכרותיו קיבלו הוראה לא להתנגד עמ' 42

³⁹ ניניאן – פטרול, עמ' 82.

⁴⁰ את"ה 14/237 מחנה לארצי, מברק מס 13, 25.11.46

⁴¹ ספר הפלמ"ח עמ' 691

נשקם. מעפיל אחד שהכה חייל בריטי והשליכו למים נורה מהרציף. המעפילים לא נרתעו הם כבשו את רוב שטח הסיפון פרט לגשר הפיקוד. בגשר נותרו 12 חיילים עם רובים מכודנים, מפוחדים אך מחזיקים בעמדה.

הבריטים ניסו להעלות תגבורת לאנייה אך המעפילים הצליחו למנוע זאת פעם אחר פעם. לבסוף הוחלט להפעיל גז מדמיע. החיילים חבשו את מסכות הגז האישיות והתחילו ליידות רימוני גז. המעפילים הצליחו לידות חלק מהרימונים חזרה אל התוקפים. מספר רימונים התגלגלו למדורים הפנימיים ולמחסנים שם הסתתרו הילדים והתינוקות. החלה פאניקה, הייתה סכנה שאנשים ירמסו זה את זה והראל הורה להפסיק את ההתנגדות.⁴²

המעפילים הורדו בזה אחר זה למזח, על כל אחד נערך חיפוש.⁴³ אחרי החיפוש רוסו ב-DDT והועלו את שלוש אניות הגירוש. שני מעפילים נהרגו בהתכתשות, הנער איזיק רוזנבאום וכנראה מעפיל נוסף, עשרות נפצעו.⁴⁴

האניות יצאו לים ב-27 בנובמבר אך מאחר ובית המשפט טרם פסק בעתירה הן הפליגו הלוך ושוב בתחום המים הטריטוריאליים עד שלבסוף ב-30 לחודש נתקבלה ההחלטה – בית המשפט דחה את העתירה. האניות יצאו צפונה מלווות על ידי הפריגטה 'קרדיגן ביי' Cardigan Bay בפיקודו של אלוף משנה קולט Captain G.k. Collet מפקד פלגת הפריגטות החמישית ועל ידי שולת המוקשים 'אוקטבייה'. השיירה הגיעה לקפריסין ביום המחרת ב-1 בדצמבר ואניות הגירוש עגנו מחוץ לנמל. המעפילים הועברו לרציף בארבות ומשם הוסעו למחנה 'קראולוס'.

האירוע לא הסתיים כפי שתכנן הראל, המאבק בים נמנע בשל הנחייה מפורשת של המוסד שלא לעוררו והמהומות שהיו צריכות להתרחש בערי הארץ לפי תכניתו של הראל לא קרו, הבריטים הופתעו בשני המקומות, הם ציפו למאבק מר. באשר למאבק בים נראה כי נחסכה מהבריטים צרה גדולה. באנייה היו 1,500 בני נוער, משויכים לתנועות חלוציות ובעלי מחויבות לארגונים אליהם השתייכו. הכשרתם הצבאית וניסיונם המוכח של הראל מפקד ההפלגה ויתיר רב החובל כמו גם האמצעים הרבים אותם הכינו היו יכולים להביא לניצחון על צוותי ההשתלטות כפי שכמעט קרה בהפלגתה של האנייה אקסודוס שמונה חדשים לאחר מכן. מאבק זה לא התחולל בשל שיקולים מדיניים של ההנהגה הציונית. האירוע מוכיח כי לא רק

---

⁴² יוסי הראל סיפור המעשה עמ' 222

⁴³ ישנן טענות על ביזת עטים ותכשיטים

⁴⁴ מספר ההרוגים בהתכתשות על 'כנסת ישראל' איננו מוחלט ולמעשה חוץ משמו של אייזיק

רוזנבאום לא מוזכר שם נוסף.

לבריטים אלא גם לישוב היו מגבלות וחסמים אשר מנעו ממנו להפעיל את הכוח במלא עצמתו.

הבריטים נערכו גם למהומות בארץ בעקבות פעולת הלכידה והגירוש, כפי שדרש הראל, אך מהומות אלה לא התעוררו. הראל שהתאכזב מכך מצא לנכון להתייצב מספר ימים לאחר מכן במטה הפלמ"ח בתל אביב ולהביע את אכזבתו.⁴⁵ שותף לאכזבה זו היה המשורר נתן אלתרמן אשר התייחס לאירועי ההעפלה באופן שוטף במדורו הטור השביעי בעיתון 'דבר'. חודש קודם לכן הביע אלתרמן את אכזבתו מאדישות העם היהודי והישוב בתוכו אל נוכח גירוש מעפילי 'ברכה פולד'

*וְהָעָם, כָּל הָעָם מִנִּי סוּף וְעַד סוּף,
מִנִּי קָנְעַן עַד בְּרַקְלִין, לֹא נָע אֶל הַחוּף...⁴⁶*

וגם במקרה זה הוא מבקר את הישוב שמצפה מהמעפילים התשושים להילחם את מלחמתו

*בעניין נעשתה חלוקת תפקידים
שאינה לפי חלוקת הכוחות⁴⁷*

אם ניתן להסביר את העדר המאבק כל סיפוני האנייה בים קשה יותר להסביר מדוע שתק הרחוב, בכל מקרה לא מצאתי הנחיות שלא לעשות זאת.

---

⁴⁵ למצוא הוכחה

⁴⁶ מתוך הטור השביעי

⁴⁷ מתוך הטור השביעי